

Keywords: hybrid war, historical science, historical memory, consolidation, politics, frontier.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
3. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави.
4. Солдатенко В. Ф. Проблеми політики національної пам'яті та завдання її наукового забезпечення // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць. – Випуск 1. – К. : Стилос, 2011. – С. 7–25.
5. Нагорна Л. П. – Вказ. праця.
6. Верменич Я. В. Історична регіоналістика : навчальний посібник / Відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Інститут історії НАН України, 2014. – 412 с.
7. Куромія Хироаки. Поняць Донбасс. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2015. – 152 с.
8. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – Х. : Фоліо, 2017. – 496 с.

УДК 929(477.62)«19»

Корнацький І. А., Жукова Н. А.

МАЛОВІДОМИЙ ПОЕТ МІЖВОЄННОЇ ЕМІГРАЦІЇ РОДОМ ІЗ БАХМУТА

Досліджується біографія і творчість Гната Побігайла (1899–1960), маловідомого поета й журналіста родом з міста Бахмут, що на Донеччині.

Важливою галуззю регіональних досліджень є біографічні студії, вивчення життєвого шляху діячів історії і культури, пов'язаних із Донеччиною своїм походженням, родинними і суспільними зв'язками. У радянські часи коло біографічних студій було обмежене приписами панівної ідеології.

Залишалися поза увагою дослідників життєписи наших земляків – діячів українського національного руху 1917–1921 років та післяреволюційної еміграції. У наш час, завдяки розширенню джерельної бази досліджень, стає можливим частково заповнити цю прогалину в краєзнавчій біографістиці, оприлюднивши імена наших земляків, які залишили свій слід у культурному й громадському житті регіону в буремну добу революційних перетворень.

Зокрема, до таких імен належить уродженець міста Бахмут, що на Донеччині, Гнат Побігайло (1899–1960) – випускник Бахмутської чоловічої гімназії, учасник учнівського журналу «Проблески» (1916–1917), редактор літературно-просвітнього журналу «Вільні думки» (1918) – видання Бахмутського гуртка української учнівської молоді, пізніше – учасник білого руху й маловідомий російськомовний поет міжвоєнної еміграції в Югославії, випускник сільськогосподарського факультету університету в Белграді (1926), після Другої світової війни – викладач фітопатології та мікробіології в університеті в Сараєво.

У 2015 році в Бахмуті здійснено перевидання єдиного, що вийшов друком, номера «Вільних думок» за січень 1918 року, зі вступними статтями, що розкривають участь бахмутян у національно-визвольних змаганнях, а також зміст і значення цього журналу як первістка української преси на Донеччині [1]. Але, на той час була ще невідома подальша доля редактора «Вільних думок» – Гната Побігайла, докладному висвітленню якої присвячена ця наукова розвідка.

Першими відомостями про Гната Побігайла ми завдячуємо його сучаснику Федору Максименку (1897–1983), засновнику української історичної бібліографії, чиї дитячі та юнацькі роки пройшли в Бахмуті. Федір Максименко в перші пореволюційні роки працював

інспектором бібліотечної справи при Бахмутському відділі народної освіти, в 1919–1920 роках керував Бахмутською міською бібліотекою й першим у Донбасі педагогічним музеєм. У його листах початку 1980-х років до видатного бахмутського краєзнавця Валентина Замкового (1911–2003) міститься чимало відомостей про місцеві імена й події, призабуті або замовчувані в радянські часи.

Зокрема, згадуються бахмутські періодичні видання дореволюційних і революційних років, які він колись мав у своїй особистій бібліотеці, і серед них «Вільні думки» – літературно-просвітній журнал, який видавав гурток Бахмутської української молоді за редакцією Гната Побігайла. Перший номер журналу вийшов у Бахмуті в січні 1918 р., більше не виходило. «Між іншими матеріалами були вірші В. Сусюри, як він тоді підписувався. Переданий також до Москви, а м.б. до Київської іст. б-ки» [2, с. 5]. В одному з наступних листів – уточнення: «Вільні думки (єдиний №) в 1950-х рр. я передав, здається, в історичну б-ку, або до Москви, або до Києва» [3, с. 1].

У своїх листах Ф. П. Максименко згадував також учнівський журнал «Проблески», що видавався в передреволюційну пору, в 1916–1917 роках, при Бахмутському реальному училищі за редакцією вчителя історії Олександра Кобалевського. Надсилаючи В. П. Замковому примірник № 3 «Проблесков», він звертав увагу адресата на друковані там перші літературні спроби Олександра Фінкеля (1899–1968), на той час учня Бахмутського реального училища, пізніше видатного вченого філолога й перекладача.

Поруч із віршами й критичними статтями О. Фінкеля на сторінках «Проблесков» зустрічаємо й публікації за підписом «И. Побегайло, ученик 7 кл. Бахмутской мужской гимназии» та криптонімом «И.П.». Це подорожні нотатки «Екатеринослав – Александровск (Через пороги)» (№№ 3, 4) та «По местам «Слово о полку «Игореве» (№ 5), прозовий етюд «Зимними сумерками» (№ 6) і стаття «Памяти поэта» до 30-річчя смерті С.Я. Надсона (№ 4) [4, с. 10; 15–16]. Ці перші російськомовні прозові й критичні спроби Гната Побігайла виявляють спостережливість і майстерність оповідача-початківця, його зацікавлення гострими соціально-психологічними проблемами й актуальними на той час літературно-художніми течіями.

У «Вільних думках» 1918 року перу Г. Побігайла належать вступна стаття «Од редактора» й прозовий етюд «Вечірня мелодія» [5, с. 3–5]. Редакційна стаття, що мала програмний характер, свідчила про причетність української шкільної молоді Бахмута, до якої належав і Гнат Побігайло, до ідей та настроїв, викликаних Українською революцією 1917–1921 років, про пошук молоддю свого національного самовизначення та шляхів творчої самореалізації в рідній українській мові й культурі.

На звороті титульного аркуша журналу зазначена адреса редакції: Бахмут на Катеринославщині, Олександрівська вулиця, № 75. За цією адресою в «Оцінному описі домоволодінь, що підлягають земському обкладанню» міста Бахмута 1919 року значиться домоволодіння Гликерії Іллівни Побігайло, селянки Бахмутської волості Катеринославської губернії [6, арк. 18].

Подальші дослідження дали змогу з'ясувати, що Гнат Ілліч Побігайло (1899–1960) народився в Бахмуті 10 жовтня (за старим стилем 27 вересня) в родині селянина (запасного фєєрверкера російської армії) Іллі Опанасовича та Гликерії Іллівни Побігайлів [7, арк. 201].

Активна участь гімназиста Гната Побігайла у видавничій діяльності Бахмутського гуртка української шкільної молоді та його спроби української літературної творчості були пов'язані з національно-культурним відродженням, яке переживало українство на Донеччині в 1917–1918 роках. Чимало земляків прилучилися тоді до спроби національно-державного будівництва, зокрема, воювали зі зброєю в руках у лавах війська Української Народної Республіки та Української Держави гетьмана Скоропадського. Серед них можна згадати Володимира Сосюру, чий літературний дебют – вірш «Чи вже не пора...» також знаходимо на сторінках бахмутських «Вільних думок» 1918 року.

Інакше склалася доля Гната Побігайла, який, очевидно, в 1919 році був мобілізований до денікінської армії, а після поразки білогвардійців евакуювався разом із братом

Олександром із Криму через Туреччину, потім, нарешті осів у Югославії. Біографічні відомості про Гната Побігайла в еміграційний період його життя нам повідомив Олексій Борисович Арсеньєв (нар. 1946 р.) – нащадок пореволюційних російських біженців і дослідник громадського й культурного життя російської еміграції на Балканах 19 [8].

У Белграді Г. Побігайло закінчив сільськогосподарський факультет університету (1926), але докторську дисертацію захистив лише в 1957 році. Працював спочатку асистентом на своєму факультеті, потім начальником Відділу фітопатології в Інституті сільськогосподарських досліджень у Топчидері (передмістя Белграду).

Після Другої світової війни він продовжив науково-дослідницьку роботу в Сарасво, де з 1948 року водночас викладав фітопатологію, мікробіологію та бджільництво в Сарасвському університеті. У 1954/55 навчальному році був продеканом сільськогосподарського факультету.

У 1920–30-х роках Гнат Побігайло брав активну участь у літературному житті російської еміграції, був учасником літературного гуртка Голенищева-Кутузова в Белграді. Писав вірші, які друкувалися в журналі «Воля России» (Прага, 1928), громадсько-літературному збірнику «Ступени» (Белград, 1927). У цьому збірнику опубліковані два його вірші й літературно-критичний нарис «Строки о Есенине». У 1938 році вийшов друком його єдиний поетичний збірник «Ну, так что ж?» обсягом 86 сторінок, який містить 69 віршів, включно з двома перекладами з сербських поетів.

Зразки зрілої поетичної творчості Гната Побігайла, які можна знайти в мережі Інтернет, засвідчують своєрідність його індивідуального творчого стилю (за деякими оцінками – «єдиний справжній футурист серед поетів російської еміграції»), а також наявність ремінісценцій, пов'язаних із бахмутським періодом життя і з подіями революції та громадянської війни («Камень на камень», «Надгробная речь», «Браслеты и шуба» та ін.) [9].

Нові матеріали, що розкривають пореволюційну біографію земляка-бахмутянина, редактора першого українського журналу на Донеччині під час Української революції 1917–1921 років, дають можливість відтворити на рівні особистої історії один із численних варіантів соціальної та духовної еволюції місцевої української молоді під впливом революційних подій.

Можливості подальшого дослідження життєвого й творчого шляху Гната Побігайла пов'язані з докладним вивченням його літературно-художніх та наукових праць, публікацій у періодичних виданнях, а також матеріалів закордонних архівів.

SUMMARY

The biography and works of Hnat Pobihailo (1899–1960), a little-known poet and journalist from the town of Bakhmut in Donetsk Oblast, are explored.

Keywords: Donetsk Oblast, Bakhmut, Ukrainian Revolution in 1917–1921, student magazines, poetry, emigration.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вільні думки (1918) : літературно-просвітній журнал, № 1: видання гуртка Бахмутської української шкільної молоді, м. Бахмут. – Перевидання з додатками / упорядк. і вступ. ст. І. А. Корнацького; додатки. О. Б. Добровольського. – Артемівськ, 2015. – XIV, 34 с.
2. Бахмутський краєзнавчий музей (БКМ), відділ фондів, ф. 55, спр. 7. Максименко Ф. П. – Замковому В. П., 09.09.1980. – Інв. № КП-4952/ДС-753.
3. БКМ, відділ фондів, ф. 55, спр. 7. Максименко Ф. П. – Замковому В. П., 28.01.1981. – Інв. № КП-4949/ДС-750.
4. Проблески (1916–1917): ученический журнал, г. Бахмут; Проблески (1990–1991): учительско-ученический журнал, г. Артемовск : систематический указатель содержания / сост. И. А. Корнацкий, Е. Н. Лядова; вступ. ст.: И. А. Корнацкий, В. Ф. Черепков; отв. ред. Т. Н. Беленко. – Донецк, 2013. – 32 с.

5. Вільні думки : літературно-просвітній журнал / видає гурток Бахмутської української шкільної молоді; редагує Гнат Побігайло. – Бахмут: Друкарня Г.В. Піпко, 1918. – № 1. – Січень. – 16 с.
6. Державний архів Донецької області (ДАДО), ф. 90, спр. 7. Оцінний опис домоволодінь, що підлягають земському обкладанню. 1919 рік.
7. ДАДО, ф. 309, оп. 1, спр. 18. Метрична книга Благовіщенської церкви. 1899 рік.
8. О. Б. Арсеньев – Н. А. Жуковій. 07.02.2018 // Особистий архів Н. А. Жукової
9. Игнат Побегайло // Романтическая коллекция : литературный журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.romantic-collection.net/all/49/Ignat-Pobegaylo.htm> – Дата відвідування: 07.02.2018.

УДК 94 (476 – 15) + 94 (438)

Кривець В. И.

РЕАЛИЗАЦИЯ ОФИЦИАЛЬНОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ НА ТЕРРИТОРИИ ЗАПАДНОЙ БЕЛАРУСИ В 1920–1930-е гг.

В статье анализируется ход осуществления официальной молодежной политики на территории Западной Беларуси в межвоенный период. Дается характеристика основных направлений этой политики, ее особенности в регионе, роль в ее реализации государственных и общественных структур. Используются различные документальные материалы.

Молодежь является важной социально-демографической группой общественной структуры. Поэтому молодое поколение становится объектом воздействия со стороны «старшего» общества, в первую очередь его правящих кругов. Так или иначе, власти стремятся проводить ту или иную молодежную политику. Главной задачей этой политики является сформировать у молодежи качества, необходимые для того, чтобы стать субъектом активной политической, экономической и культурной деятельности на благо существующего государства. Поэтому проблема реализации официальной молодежной политики будет всегда сохранять свою актуальность, так же, как и изучение исторического опыта в данной сфере. В полной мере это относится и к деятельности польских властей в молодежной среде Западной Беларуси, входившей в межвоенный период в состав польского государства, т.н. 2-й Речи Посполитой.

Следует отметить, что данная проблематика до сих пор не нашла должного освещения в белорусской историографии. Частично она затрагивалась лишь в контексте противодействия западно-белорусского национально-освободительного и революционного движения мероприятиям польских властей, в первую очередь полонизации местного населения [1; 2; 3]. Определенные наработки в данной сфере имеются в польской историографии [4; 5]. Однако польские историки достаточно мало внимания уделяют специфике осуществления официальной молодежной политики именно на территории Западной Беларуси.

Данная статья является попыткой ликвидировать вышеуказанные пробелы и дать характеристику особенностям реализации основных направлений официальной молодежной политики на территории Западной Беларуси в 1920–1930-е гг. Это позволит составить более объективную картину общественно-политической жизни региона в вышеуказанный период.

Согласно с данными официальной польской переписи населения 1931 г., на территории Западной Беларуси (Виленское, Новогрудское, Полесское воеводства и 5 поватов Белостокского воеводства) проживало 4 163 534 человека, из них 814 193 человека (19,5%) в возрасте от 15 до 24 лет [6, С. 44–49; 7, С. 34 – 37; 8, С. 40 – 43; 9, С. 20 – 21; 10, С. 16 – 17]. Разумеется, что такая значительная часть местного населения не могла оставаться без внимания со стороны польских властей. Это внимание особенно усилилось после того, как в